

Jens Zetlitz ettermæle

Av Pål Mitsem

*Pål Mitsem,
pensjonert
h.r.advokat*

Vi har lagt bak oss året for feiring av Jens Zetlitz 250 års jubileum. I Stavanger har det blitt markert på en verdig måte.

Byhistorisk Forening avduket en plakett på dagens bygning i Øvre Holmegt. 22 der Jens Zetlitz ble født 26. januar 1761. Statsarkivar (emeritus) Hans Eyvind Næss utga boken «Teolog og trubadur. Jens Zetlitz 1761-1821», med støtte fra Stavanger kommune og forord fra ordføreren. Gunnar A. Skadbergs bok «Brødrene Zetlitz», utgitt i desember 2011, bør også nevnes. Blant artikler nevnes «Jeg er tilfreds med min Hjord, og jeg troer den meg mig» av Erling Sømme Kielland i Stavangeren, organ for Byhistorisk Forening nr. 3, 2011.

Johs. Ringås har skrevet det symfoniske verk «Zetlitziana», oppført i St. Petri kirke 26. november 2011 med sangere fra bl.a. Ledaal Vokalensemble og Stavanger Vocalensemble, med solister, og 40 musikere fra Stavanger Symfoniorkester.

Jens Zetlitz er ellers minnet i en rekke foredrag og artikler i sin fødeby i jubileumsåret.

Stavanger på Jens Zetlitz tid. Maleri, 1793, av amtmann Frederik Otto Scheel. Han gjorde mye for Jerveien som vises tydelig på bildet.

Livet etter flyttingen fra Rogaland

Omsider har Jens Zetlitz tilværelse etter flyttingen fra Rogaland i 1811 kommet med i beskrivelsen av hans liv, også for forfattere i Stavanger. Jeg har etterlyst dette i en artikkel som avisen ga tittelen «Forvist eller forfremmet fra Stavanger» i Stavanger Aftenblad 21. oktober 2011.

Det skyldes ikke boken til Hans Eyvind Næss at tiden etter flyttingen er blitt tatt med. Den kunne like gjerne vært kalt «Jens Zetlitz 1761 -1811», året da han flyttet fra Rogaland. Har man forklaringen i det Næss skriver i innledningen: «Flere *rogalendinger* har skrevet om Zetlitz» (uthevet her). At også andre har skrevet om Zetlitz, og også om hans liv etter at han flyttet fra Rogaland, synes å være utenfor rammen.

Erling Sømme Kielland har et lignende utgangspunkt i artikkelen i Stavangeren: «Opplysningene om hans siste år har vært få *på våre kanter* etter han forlot Rogaland for godt i 1811» (uthevet her). Det er likevel Jens Zetlitz tid i Kviteseid at «dette mest skal handle om», ... «en kanskje lite kjent historie for mange».

Bare en drøy 1/5-del av Gunnar A, Skadbergs bok «Brødrene Zetlitz» handler om *Jens* Zetlitz, og bare en del av dette om tiden etter flyttingen til Telemark.

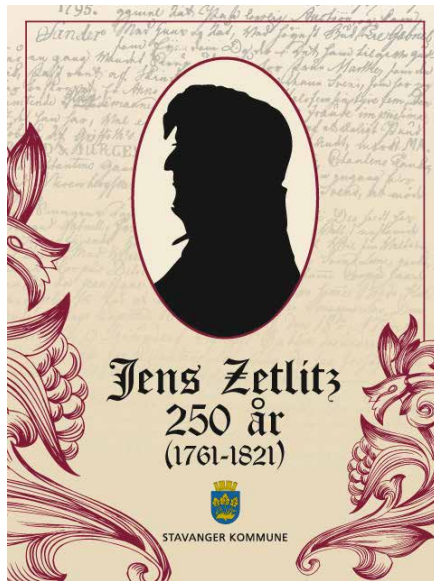
Det er jo utmerket at Jens Zetlitz' tid i Telemark etter hvert er kommet med i beskrivelsen av hans liv, også for forfattere i Stavanger. Dessverre er fremstillingen om denne del av hans liv skjemet av påstander som det ikke er dekning for.

De etterlatte papirers kranke skjebne

Det er dessverre grunn til å tro at Jens Zetlitz etterlatte papirer er kommet bort, og aldri vil komme til rette.

Forfattere har vanligvis en viss oversikt og orden i egne papirer. Når man ser på tidspunktet for utgivelse av det som er trykket, får man et umiddelbart inntrykk av at det først og fremst tiden i Rogaland som er kjent gjennom hans diktsamlinger.

Det var en tid da man tok vare på det meste som var skrevet. Kielland-

Jens Zetlitz, slik han presenteres av Stavanger kommune i jubileumsåret.

familiens såkalte privatarkiv under statsarkivet i Stavanger bugner av mapper med håndskrevne dikt, tildels originaler (bl.a. skrevet av Jens Zetlitz til Gabriel Schanche Kielland og andre familiemedlemmer). Dertil kommer tallrike avskrifter. Blant de siste har jeg funnet et dikt som Hans Eyvind Næss antyder er kommet bort.

I Kviteseid pleiet Jens Zetlitz kontakt med, og var inspirasjonskilde, for en rekke personer med litterære ambisjoner. Flere oppnådd et visst renommé i sin samtid, som Ole Bjørnsen og Tormod Knudsen Borgegjorde, mens andre er personer med en viss sosial status som likte å skrive leilighetsdikt. I disse miljøer overøste man hverandre med dikt ved de fleste milepæler i livet, og ellers når inspirasjonen kom.

Jeg mener at det er all grunn til å tro at Jens Zetlitz skrev en rekke dikt i sin tid i Kviteseid. Erling Sømme Kielland nevner at det var bygdefolk i Kviteseid som reagerte på at Zetlitz «fortsatte å skrive selskapssanger», ved siden av sanger og dikt om årstidene, m.m. At de ikke ble utgitt, kan ha sammenheng med hans egen økonomi, som ble mer og mer anstrengt gjennom tiden i Vikedal. Tiden etter flyttingen til Kviteseid var økonomiske uår i Norge, og når dette avtok var også Zetlitz helse dårlig.

Jens Zetlitz overlot sine etterlatte papirer til sin klokker Ole Bjørnsen. Det må være lov å tro at det dreiet seg om et ikke ubetydelig antall dokumenter. For Jens Zetlitz var det åpenbart viktig at dette ble tatt hånd om. Det var åpenbart for viktig til å bli overlatt til en gjenlevende hustru med begrenset formell utdanning og mindreårige barn. Jeg tolker det i alle fall som et signal i seg selv om at de etterlatte dokumenter var omfattende og kanskje inneholdt ting av litterær verdi.

Conrad Nicolai Schwach, 1793-1860, norsk jurist, forfatter og oversetter.

Skurken får heltestatus

Når Jens Zetlitz etterlatte papirer ikke lenger finnes, ligger skylden hos juristen og leilighetsdikteren Conrad Nicolai Schwach. Om ham skriver Gunnar A. Skadberg bl.a.:

«Conrad Schwach, Jens Zetlitz gode venn, gjorde en formidabel jobb da han etter Zetlitz død, forsøkte å samle alle Zetlitz' dikt og skrifter som da var spredt for alle vinder.» ... «Det var nok takknemlighetsfølelse overfor den avdøde vennen som gjorde at Schwach klarte å motivere seg for dette tidkrevende og møysommelige arbeid...»

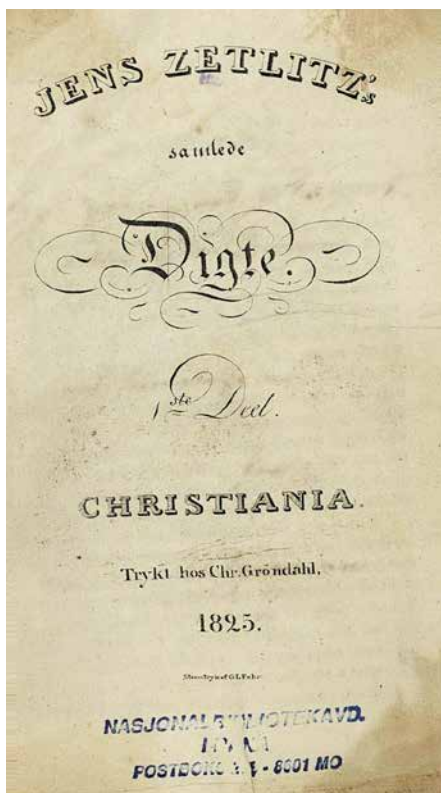
Det er dessverre feil, på flere måter. For det første kan man knapt nok si at Schwach, som på dette tidspunkt var prokurator i Arendal, var en god venn - han hadde aldri truffet Jens Zetlitz!¹ For det annet satt Schwach med alle Jens Zetlitz etterlatte papirer, som slett ikke var spredt for alle vinder. Det ble de, bokstavelig talt, senere, fordi Schwach ikke tok hånd om dem!

Det var visst gått en tid, kanskje ett år, etter Jens Zetlitz død, før Ole Bjørnsen overlot de etterlatte papirer til Schwach, som formodentlig hadde påtatt seg å utgi en samling av Jens Zetlitz dikt. Meningen må ha vært at Schwach skulle gå igjennom de etterlatte papirer og velge ut ting av verdi. Det skjedde dog ikke. Kanskje ble oppgaven for stor? Av forordet for diktsamlingen i 1825 fremgår at han «snart enig med mig selv om den Grund-sætning at der i denne Udgave Intet maatte optages som Digteren selv ikke hadde overgivet eller uttrykkelig bestemt til Pressen.» Med dette utgangspunkt satte han i gang en omfattende korrespondanse med kulturpersonligheter i Norge og Danmark for, slik han fremstilte det, å få frem dikt av Jens Zetlitz som hadde vært trykket i aviser og tidsskrifter.

Dessuten definerte Schwach viktige unntak også for det som tidligere var trykket, herunder for dikt som vel var trykket i aviser og tidsskrifter, men som tidmessig var skrevet før utgivelsen av tidligere diktsamlinger.

Han gjorde også unntak for dikt i diktsamlinger som fortsatt kunne kjøpes. Selv fra det som likevel gjensto, ble mye utelatt med varierende begrunnelser. Samleverket kom derfor bare til å omfatte en beskjeden del av Jens Zetlitz diktning, og lite som var egentlig nytt.

Det var jo ille nok, men ikke det verste! Jens Zetlitz etterlatte papirer ble høyst sannsynlig med på flyttelasset til Schwach når han ble utnevnt til dommer, først i Trondheim og senere i Skien. Da han døde, dokumentasamlingen, og visstnok alt annet, solgt på auksjon! I en biografi om Schwach skriver Arild Stubhaug at manuskripter i mange år etterpå ble brukt som innpakkingspapir hos en kjøpmann i byen!² Mye tyder på at dette også ble skjebnen til Jens Zetlitz etterlatte papirer!

Tittelside fra Jens Zetlitz samlede Digte, 1ste Deel, Christiania, 1825

Nyttårshilsen fra Jens Zetlitz til Gabriel Schanche Kielland, 1. januar 1797. Jens Zetlitz har begynt diktet i midten og har skrevet rundt og rundt, og har tegnet blomsten når diktet var ferdig. Fra privatarkivet til Kielland-familien, Statsarkivet i Stavanger. Omslag i boken til Hans Eyvind Ness.

Var Jens Zetlitz alkoholiker?

Det er Gunnar A. Skadberg som formulerer spørsmålet, i et eget avsnitt.

Skadberg sier her at «Jeg har ... lest alt jeg har kommet over av skriftlig materiale som berører Jens Zetlitz. Ingen av dem som omtaler ham, mener at alkoholen representerte noe problem for ham».

Skadberg begrunner helt korrekt at det ikke kan legges særlig vekt på påstander om at han «menger seg med matroser i Vikedal og bønder i Telemark når han drakk seg full», i stedet for å holde seg til sin egen stand. Videre viser han til en beskrivelse som biskop Claus Pavel påstår å ha gitt i sin dagbok da han var på visitas i Kviteseid. Siden Skadberg ikke legger vekt på det som han mener fremkommer her, er behovet for retting kanskje ikke så stort. Likevel: Claus Pavel aldri var på visitas i Kviteseid, i motsetning til det som tidligere er hevdet av flere og gjentatt av Skadberg. Pavel forteller i dagboken 10. desember 1817 hva presten Georg Burchard Jersin har fortalt om sitt private besøk i Kviteseid. Presten Jersin nevnes enn rekke ganger i dagbøkene, og omtales som en gammeldags og intolerant person!

Etter å ha vist til at ingen som omtaler Jens Zetlitz har ment at alkoholen representerte noe problem for ham, kommer Skadberg med en overraskende og ubegrunnet påstand om at Jens Zetlitz må ha vært alkoholiker. Grunnen til at andre ikke har ment det samme må være, sier Skadberg,

at det blir for «nærgående og problematisk» å påstå dette! Det må likevel legges til grunn at «En prest som gjentatte ganger møter til gudstjeneste i påvirket tilstand, har et alkoholproblem. Denne presten har mistet kontrollen over sitt alkoholproblem.»

Jeg kan ikke se at det ellers er anført eller begrunnet av Skadberg at Zetlitz skulle ha møtt til gudstjeneste i påvirket tilstand, hverken en eller gjentagne ganger. Jeg ser da, i motsetning til Skadberg, bort fra det som må karakteriseres som bygdesladder av vandrehistoriekarakter, som neppe noen har ment skulle tas på alvor!

I likhet med Skadberg har jeg gått igjennom en helt del skriftlig materiale. Ingen som kjente Jens Zetlitz, i Stavanger, Vikedal eller Kviteseid, sier noe om alkoholmisbruk eller manglende overholdelse av embetsplikter! Erling Sømme Kielland sier heller ikke noe om dette i artikkelen i Stavangeren, som nettopp handler om tiden i Kviteseid.³ Sømme Kielland bruker som tittel på artikkelen i Stavangeren Jens Zetlitz uttalelse fra sin tid i Kviteseid: «Jeg er tilfreds med min Hjord, og jeg tror den meg mig.» Jeg tror det er riktig, og at uttalelser om overdrevet alkoholforbruk og manglende oppmøte ved gudstjenester, osv., er uten faktisk grunnlag.

Økonomi og ekteskapslykke

Det er utvilsomt at Jens Zetlitz var usedvanlig sterkt knyttet til sin første kone, Elizabeth Bull, hans sangers og hans hjertes Elisa.

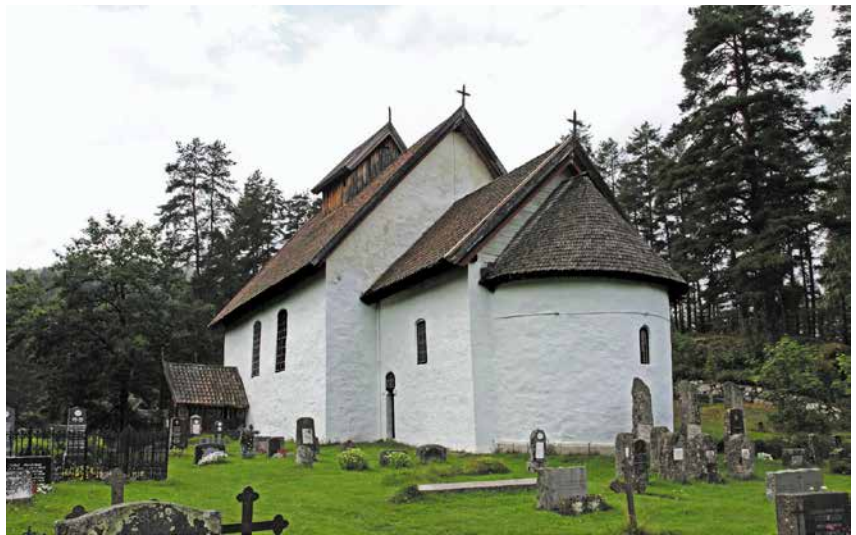
Jeg tror likevel Erling Sømme Kielland treffer feil når han sier at Zetlitz annet ekteskap, med den 19 år gamle Sofie Fasting von Krogh, «ble et ulykkelig ekteskap».

Platonisk var det i alle fall ikke - Jens Zetlitz fikk som kjent 3 barn i sitt nye ekteskap. De vokste alle opp. Jens Zetlitz nevner dem nesten alltid i personlige brev, men da ofte ganske kort, som «Min Kone og mine Børn her leve vel», «Jeg og mine her ere L.D. friske», «Jeg har lite at fortælle om mit Huusvæsen - Kone og Børn her ere friske».

Sømme Kielland nevner at kone nr. 2 «nevnes knapt i hans senere diktning». Til det synes jeg vi må tilføye: «så vidt vi vet», jfr. avsnittet ovenfor om Jens Zetlitz etterlatte papirer. I alle fall føler jeg at Sømme Kielland ikke har gitt grunner for å karakterisere ekteskapet som ulykkelig.

Jens Zetlitz økonomi var gjennom lang tid preget av at hans embeter var dårlig avlønnet, samt at han sto i betydelig gjeld til sin svoger Gabriel Schanche Kielland, som var gift med hans første kones søster. Det var han som finansierte de siste års studier slik at Jens Zetlitz kunne bli prest. Inntektene i de første embeter som personalkappelan på Lye og sogneprest i Vikedal var knapt nok store nok til å dekke de løpende utgifter. Derfor arbeidet han bevisst, også i form av personlige henvendelser, for å få et embete «som vilde løse mig fra trykkende Næringssorger, og aabne meg

Kviteseid gamle kirke, oppført omtrent samtidig med Domkirken i Stavanger! Ved det runde koret til høyre står tre store stenstøtter, hvorav bare den ene sees klart foran veggen. En av disse ble satt opp for å hedre Jens Zetlitz i 1946.

en Udsigt til engang at komme ud af Gield, der dagligen byrder paa min Aands Munterhed».⁴

Det er visst sikkert at embetet i Kviteseid var vesentlig bedre avlønnet enn embetet i Vikedal, selv om sognepresten gjennom en viss tid også måtte påta seg en pensjonsforpliktelse overfor tidligere sogneprests enke. Zetlitz sluttet i alle fall å beklage seg over økonomien i sine brev, og han fremhever ofte at alt går bra.

Jeg har, i likhet med Erling Sømme Kielland og vel alle andre, oppfattet det slik at det vesentlige av Jens Zetlitz gjeld var til svogeren Gabriel Schanche Kielland. Det er mulig at Sømme Kielland ikke har fått med seg at Gabriel Schanche Kielland plutselig satte en strek over sine krav mot Jens Zetlitz. «Evig Tak Du beste blandt Mænd!» skriver Jens Zetlitz i brev av 16. april 1813, der det eneste han protesterer på er at gaven skulle være hemmelig, når han helst ville «fortælle Hustru, Venner og Alle om din Daad».⁵

Sømme Kielland sier at det ikke ble «noen forbedring av økonomien i Kviteseid, og at pengenøden fulgte ham hele tiden». Det blir stående som en påstand som ikke er dokumentert eller sannsynliggjort.

Gunnar A. Skadberg skriver at «Zetlitz døde som en fattig mann, bare 60 år gammel, 14. januar 1821. Enken satt igjen med sju barn fra Zetlitz to ekteskap, selv om barna fra mannens første ekteskap ble forsørget av hans familie i Stavanger. For å hjelpe Zetlitz' sønn, Søren, til å få presteutdannelse, satte Ole Bjørnsen og Ole Blom i gang en pengeinnsamling i Kviteseid ...»

Det faktiske forhold var at de fire døtre i Jens Zetlitz første ekteskap var adoptert av svogeren, Gabriel Schanche Kielland, de to eldste før ekteskap nr. 2 og de to yngste kort tid etter. De var derfor del av hans første kones familie, og ikke noe som Jens Zetlitz eller hans familie eller etterlatte hadde forsørgeransvar for.

Fra Trygve Wyllers bok: Det Stavangerske Klubselskab og Stavanger by i 150 år. Spørsmålsteget viser at forfatteren ikke visste hvem som var avbildet i silhuetten. Det foreligger ingen avbildning av Jens Zetlitz.

Når det gjelder sønnen, Søren Zetlitz, opplyser Jens Zetlitz i et brev 25. februar 1819 til Gabriel Schanche Kielland at «Han skal paa Fogden Florentzes Skriverstue og tør vel - i sin Tid blive Lensmand». Søren var da 16 år gammel. At han senere, i 1827⁶, 6 år etter Jens Zetlitz død, begynte utdanning som teolog, og fikk hjelp av farens gamle venner, er ikke noe bevis på at Jens Zetlitz døde som et fattiglem, slik Skadberg synes å mene.

I det hele tatt må man ha lov til å undre seg over at presumptivt fornuftige folk i Stavanger, uten fnugg av begrunnelse, ikke synes å ha noen sperre mot å karakterisere Jens Zetlitz som en alkoholiker som levde i et ulykkelig ekteskap og døde som et fattiglem.

Røverhistoriene om Vennskapsvisen

Et par visebøker angir at Jens Zetlitz er forfatter av Vennskapsvisen («Med gleden i hjertet og glasset i hånd» - «elskov forgår» men «vennskap forynges fra år til år»). Det er en fin liten vise, med et poeng som går til hjertet og en fengende melodi. Jeg har sunget den mange ganger, også i egen oversettelse til engelsk.

Jeg blir likevel litt betenkt når denne visen blir trukket frem som eksempel på Jens Zetlitz forfatterskap. Det gjelder særlig når det er den eneste visen som blir sunget, hvilket var tilfellet da bøkene til Hans Eyvind Næss og Erling A. Skadberg ble presentert i henholdsvis Det Stavangerske Klubselskab og NRK Rogaland.

Det er nemlig ikke Jens Zetlitz som har skrevet Vennskapsvisen! Når den likevel knyttes til Jens Zetlitz, skyldes det to røverhistorier, som nå kanskje er blitt tre!

Den første røverhistorien står i Trygve Wyllers jubileumbok om Det

Til
Brude-Sengen

Alt Traldoms Kunst }
Ej Smak og Dukt }
Det var Viise sigi }
Men jeg med de Vises Tilladelse, med
En Traldom de frække skal lade med Fred,
En Traldom som,
Nå Jorden om,
Sig teer, og teer sig lige }!

En simpel Sang,
Ej Aet for Aet }
Med eller uden Krone }
Med paa en Bridesdag Underveien,
Læg dig i den, og du blir ej som før,
Du skifter Stand,
En Dyrer blir Mand }!
En Lige blir en Hone. }!

Ej Daffens Maand }
Ej Kirkenes Paand }
Nå Langen Traldom over }!
Hov lada signe den meglige Sang.
Du som os roer en Side og Dyrer
Vord Jordens Ven
Og giv igjen }!
Med Bente hvad du roer. }!

Stavangerske Klubselskab i 1934. I omtalen av Jacob Middelthon, som var sekretær i Klubben fra 1891 til 1916, står det om Vennskapsvisen:

«Ifølge opplysninger fra Jacob Middelthons datter fru Sundt var det Alexander Kielland som bragte Jacob Middelthon denne sang med den beskjed at forfatteren er Jens Zetlitz.»

Jacob Middelthon hadde bare en datter, Elizabeth Middelthon. Hun hadde en viss karriere som sanger, men ble aldri gift. Om det er henne det vises til, og hva hun har sagt, blir usikkert - kan hun en gang ha sagt at noe om at Vennskapsvisen var en sang i Jens Zetlitz stil? Jeg legger til grunn at forfatteren av jubileumsboken ikke selv har snakket med henne; da ville han visst at hun ikke brukte morens pikenavn. Karakteristikken røverhistorie skyldes at Jacob Middelthon åpenbart ikke kan ha trodd at visen var av Jens Zetlitz, jfr. nedenfor.

Den andre røverhistorien står i en samling Stavangerviser som ble utgitt av Stavanger kommune til byjubileet i 1975, «Tenk hvor i gamle dage». Her presenteres sangen sammen med en beskrivelse av en klubbkveld fra 17-hundretallet.

«Så kommer maten på bordet og Jens Zetlitz, som har lagt teologen fra seg hjemme på prestegården, har foranledningen med seg en bordsang som han håper vil slå an. Melodien var enn kjent fransk menuett»

Jeg tror ikke noen vil bestride at dette er en røverhistorie - selv de som måtte mene at sangen er skrevet av Jens Zetlitz synes å være enig i at den først kom inn i Klubselskabets liv som fortalt av Wyller.

Den tredje historien blir vel bare en røverhistorie hvis man trekker slutninger som det legges til rette for i Zetlitz-biografien til Hans Eyvind Næss. Vennskapsvisen klistres her sammen med den såkalte Klubbvise. Det heter at de to sanger at de begge er trykket i jubileumsboken til Wyller i 1934, og at de i Klubben «har vært sunget i generasjoner og alltid har vært tillagt Jens Zetlitz.»

Det meste her er galt! Den såkalte Klubbvise er en av flere sanger som ble funnet i avskrift av Wyller da han gikk igjennom dokumenter fra Ledaal. Wyller sier at forfatteren til disse sanger «først og fremst er Jens Zetlitz». Den usikkerhet Wyller åpenbart hadde om forfatterskapet til Klubbvisen er blitt borte hos Næss. Han mener at beviset for at Jens Zetlitz var forfatteren ligger i langvarig sangtradisjon i Klubben. Jeg har dog aldri sett sangen i noen sangbok i Klubben. Den fikk sin melodi i 1975. Jeg har aldri hørt at den har vært sunget i Klubben, selv etter at den fikk sin melodi i 1975.

Vennskapsvisen har aldri eksistert som avskrift på Ledaal. Den er trykket i Klubbens sangbok fra 1922, og hadde da sikkert vært sunget i en generasjon. Viseboken er meget nøyaktig med navn på forfatter og komponist til melodien, bl.a. for den kjente Zetlitz-sang: «Mine Længsler» (Hvor saare lidet vil der til osv.). For Vennskapsvisen er ikke forfatter oppgitt, og

Til brudesengen

1785

T: Jens Zetlitz M: P. M.

The image shows a musical score for the song 'Til brudesengen'. It consists of two staves. The top staff is in treble clef and the bottom staff is in bass clef. The key signature has one flat (B-flat) and the time signature is 4/4. The music is written in a simple, folk-like style. Above the notes, there are several chord symbols: C7 F, C7 F, C7, F, F7 Bb, and F. Below the notes, there are more chord symbols: G, C, C7, C7 F, C7 F, and C7. The score includes repeat signs and a final double bar line.

:/: All trolldoms kunst er snakk og dunst, det våre vise sige! :/
Men jeg med de visestes tillatelse, vil hylle den trolldom som alle kan se! :/
En trolldom som, all jorden om, seg viser alltid lige. :/:

:/: En simpel seng - og ei en eng - med eller uten krone. :/ Ja,
den på en bryllupsdag underverk gjør! Legg deg i den, og du blir ei som før!
:/: Du skifter stand, en gutt blir mann, en pike blir en kone. :/:

:/: Ei prestens hånd, ei kirkens bånd, nei, sengen trolldom øver. :/
Kom la oss velsigne den mektige seng! Den som avrøver en pike og en dreng!
:/: Bli jordens venn og gi igjen med renter hva den røver. :/:

språkformen er ikke fra Zetlitz tid!⁷ Heller ikke Klubbens visebok fra 1945 oppgir forfatter for sangen. Sangen er ikke med i Klubbens visehefte fra slutten av 2000-tallet.

Avgjørende for meg er dette: Jacob Middelthon ble ballinspektør alt i 1863, og var gjennom flere generasjoner «leder av sang og musikk og dansens gleder», som Trygve Wyller skriver i sin bok. Han var den faste forsanger ved alle klubbefester, til og med Klubbens fødselsdag 15. oktober 1923. Her stemte han, i følge referatet, igjen opp med «sin uøddelige sang om venskapet».

Jacob Middelthon må ha sunget Vennskapsvisen hundrevis av ganger. Det var sikkert også han som tok sangen inn i Klubbens sangbok fra 1922. Tanken om at han skulle vite at sangen var av Zetlitz, uten at han noen gang har nevnt dette eller vist til det i sangboken, er kvalifisert ufornuftig.

Kanskje stemmer det at det var Alexander L. Kielland som hadde både sangen og melodien. Språkbruken er den Alexander L. Kielland benyttet. Lenger kommer man ikke, med mindre sangen dukker opp et annet sted, f.eks. i den mangfoldige korrespondanse mellom Alexander L. Kielland og Bjørnstjerne Bjørnson og andre forfattere.

«Til Brudesengen» - og tvisten med soknepresten

Hans Eyvind Næss viser i sin biografi til en konflikt mellom Jens Zetlitz, på den ene side og sokneprest Thestrup i Arendal og biskop Eiler Hagerup i Kristiansand, på den annen side. Soknepresten ville nekte Jens Zetlitz å

tale i kirken, til tross for at han var teologisk student. Årsaken var «isærdeleshed» «det vilde og usømmelige såkalte Brudevers». «Dette diktet har eksistert», sier Hans Eyvind Næss.

Jeg nevner at jeg i arkivet fra Ledaal har funnet en avskrift av sangen, som heter «Til Brudesengen».

Det usømmelige var vel at det ikke var prestens hånd og kirkens bånd som var det sentrale ved brudevielsen.

Sangen ble sunget av en forsamling på Bø i Randaberg før julen 2011, kanskje for første gang på 225 år.

Noter:

- 1) Brev av 23. februar 1822 fra Conrad Nicolai Schwach til professor Knud Lyhne Rahbek, Sofie Aubert Lindbæk, Fra Det Norske Selskabs Kreds, Kristiania, 1913.
- 2) Arild Stubhaug: «Helt skal jeg ikke dø», Oslo, 2002.
- 3) Hvis man, som jeg, ser bort fra en bemerkning om at det var folk i menigheten som ikke syntes om at han fortsatte å skrive selskapssanger, og han hadde et betydelige forbruk av vin,
- 4) Brev av 3. januar 1804 til generalprokurør Christian Colbjørnsen, fra «Det Norske Selskabs Kreds».
- 5) Axel Kielland, Familien Kielland, med dens kognatiske scendents, Christiania, 1897, s. 336.
- 6) Slekten Zetlitz med sidegrener, av Rolf Chr. Schröder Zetlitz, Porsgrunn, 2005, s. 114.
- 7) Jfr. min artikkel «En bordvise som kanskje er skrevet av Alexander L. Kielland» i Stavangeren nr. 3/2006.